

LEEN CAPPON^a

Standaardmotivering? Motiveringen van jeugdrechters betreffende maatregelen bij minderjarigen met een psychiatrische stoornis

ABSTRACT

Standard wording? The juvenile judges' motivations of the measures applied for minors with mental disorders

A discrepancy exists between the high prevalence of mental disorders at the juvenile court and the rare application of psychiatric measures. This raises questions on how the juvenile judges decide whether they should apply a psychiatric measure for minors with mental disorders or not. Since the minors in contact with the juvenile court have a right on a motivated decision, the motivations are analyzed. It is examined whether a difference exists in the use of standard wording, the frequency and the interpretation of decision factors between motivations concerning non-psychiatric and psychiatric measures. The analysis shows that standard wording was more frequently used when applying non-psychiatric measures. The interpretation was also more diverse and different in the motivations of non-psychiatric measures. It is concluded that the measure applied influence which decision factors are mentioned in the motivations.

Keywords: juvenile court, judgments, mental disorder

Kernwoorden: jeugdrechtbank, motiveringen, psychiatrische stoornis

Panopticon, 34 (5), 368-393

© 2013 MAKLU | ISSN 0771-1409 | SEPTEMBER 2013

^a Doctoraatsbursaal, BOF-mandaat, Vakgroep Strafrecht en Criminologie (IRCP), Universiteit Gent (Corresp.: leen.cappon@ugent.be).

INLEIDING

Uit internationaal onderzoek blijkt een hoge prevalentie van psychiatrische stoornissen in de jeugdrechtbankpopulatie (COLINS *et al.*, 2010; FAZEL, DOLL & LANGSTROM, 2008; GARLAND *et al.*, 2001; VERMEIREN, 2003). De prevalentie in deze onderzoeken varieert van 30 tot 75%. Dit is beduidend hoger dan de 6 tot 16% die werd teruggevonden in de algemene jongerenpopulatie (COSTELLO, MUSTILLO, ERKANLI, KEELER & ANGOLD, 2003). Ondanks deze hoge prevalentie van psychiatrische stoornissen in de jeugdrechtbankpopulatie leggen jeugdrechters nauwelijks (1-3%) een ambulante psychiatrische behandeling of een

plaatsing in een psychiatrische voorziening op (Breda, 2003; Gilbert, Mahieu, Goedseels & Ravier, 2012; Herz, 2001; Vanneste, 2001).

Vanuit deze discrepantie tussen de hoge prevalentie van psychiatrische stoornissen en het beperkt aantal psychiatrische maatregelen (ambulant en residentieel) kan de vraag gesteld worden hoe de jeugdrechter beslist of een minderjarige met een psychiatrische stoornis al dan niet een psychiatrische maatregel opgelegd krijgt. Deze vraag kan beantwoord worden door het beslissingsproces van de jeugdrechter te bestuderen. De jeugdrechters hebben immers een grote discretionaire bevoegdheid (Decock, 2012). Ze kunnen binnen de lijnen van de wetgeving hun eigen beleid voeren (Franssens, Put & Deklerck, 2010).

Daarom wordt in dit artikel ingegaan op het beslissingsproces van de jeugdrechter over minderjarigen met een psychiatrische stoornis. Zo kan inzicht verworven worden in de redenen waarom de jeugdrechters een bepaalde maatregel opleggen bij deze groep minderjarigen.

De jeugdrechter moet de gekozen maatregel motiveren volgens artikel 149 van de Grondwet (De Smet, 2010; Holsters, 2001; Put, 2010). Bijkomend wordt in artikel 37 van de aangepaste Wet betreffende de Jeugdbescherming van 8 april 1965 ook gesteld dat de jeugdrechters hun beslissing moeten motiveren.

De redenen waarom een bepaalde maatregel opgelegd wordt, zijn dan in navolging van deze motiveringsplicht terug te vinden in de motiveringen van de beschikkingen en de vonnissen. Daarom kan een analyse van de schriftelijke motiveringen in beschikkingen en vonnissen inzicht geven in de redenen waarom een bepaalde maatregel wordt opgelegd. Deze analyse zal meer specifiek aangeven welke beslissingsfactoren belangrijk genoeg worden geacht door de jeugdrechter om expliciet benoemd te worden in de motivering van de beslissing.

In dit artikel wordt bijkomend een onderscheid gemaakt tussen psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen. Bestaand beslissingsonderzoek dat differentieerde tussen psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen heeft immers aangetoond dat verschillende beslissingsfactoren voor beide types maatregelen van belang zijn (Grijalva, Ford, Docherty, Fricker-Elhia & Elhia, 2008; Herz, 2001; Sheppard & Benjamin-Coleman, 2001). Zo vonden Sheppard & Benjamin-Coleman (2001) bijvoorbeeld terug dat meisjes sneller opgenomen werden in een psychiatrisch ziekenhuis dan jongens. Een effect van geslacht werd evenwel niet teruggevonden voor niet-psychiatrische maatregelen zoals pleegzorg en residentieële plaatsing (Sheppard & Benjamin-Coleman, 2001). Specifiek wordt in dit artikel nagegaan of verschillen in de motiveringen van psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen kunnen worden teruggevonden.

De doelstelling van dit onderzoek is dan ook inzicht te verwerven in de motiveringen van jeugdrechters bij het opleggen van al dan niet psychiatrische maatregelen bij minderjarigen met een psychiatrische stoornis. Er wordt specifiek nagegaan welke beslissingsfactoren jeugdrechters benoemen in hun motiveringen en of er een verschil kan worden gevonden in deze beslissingsfactoren tussen psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen.

In dit artikel wordt eerst het bestaand beslissingsonderzoek beschreven. Daarin wordt een analytisch kader voor de beslissingsfactoren alsook bestaand motiveringsonderzoek besproken. Daarna worden het onderzoekszopzet en de bijhorende analyse weergegeven. Vervolgens worden de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek beschreven. Tot slot wordt in de discussie ingegaan op de betekenis van de bevindingen.

Een analytisch kader voor beslissingsfactoren

De beslissingsprocessen van de jeugdrechters zijn de voorbije jaren frequent bestudeerd (o.a. CAUFFMAN *et al.*, 2007; FRANSENS *et al.*, 2010; HEYLEN, RAVIER & VANNESTE, 2010; LEIBER, JOHNSON, FOX & LACKS, 2007; NUYTIENS, CHRISTIAENS & ELIAERTS, 2005; VANNESTE, 2001). In deze onderzoeken werd onderscheid gemaakt tussen diverse (categorieën van) factoren die een rol zouden spelen in het beslissingsproces van de jeugdrechter. Deze grote verscheidenheid zorgt er echter voor dat het overzicht verloren dreigt te gaan (CAPPON & VANDER LAENEN, 2011). Daarom werd, in navolging van beslissingsonderzoek in het volwassenenstrafrecht (SPOHN, 2000), onderscheid gemaakt tussen vier grote categorieën van beslissingsfactoren (CAPPON & VANDER LAENEN, 2011). De eerste categorie betreft de *wettelijke factoren* die verwijzen naar het wettelijk kader waarbinnen de jeugdrechters werken. Deze categorie verwijst naar de redenen waarom de minderjarige voor de jeugdrechtbank moet verschijnen, met name als misdrijf omschreven feiten (MOF) of de aanwezigheid van een problematische opvoedingssituatie (POS). De tweede categorie verwijst naar de *kenmerken van de minderjarige*. Dit zijn aspecten eigen aan de minderjarige die in contact komt met de jeugdrechtbank. Er wordt binnen deze tweede categorie onderscheid gemaakt tussen demografische, individuele, familiale en schoolse factoren. De derde categorie betreft de *structurele context*. In deze categorie worden factoren eigen aan de jeugdrechtbank en de jeugdrechter waarmee de minderjarige in contact komt, ondergebracht. De laatste categorie is de *sociale context* die verwijst naar de bredere context waarin de minderjarigen en hun gezin wonen en waarin de jeugdrechtbank gesitueerd is. De meest frequent bestudeerde beslissingsfactoren uit deze verschillende categorieën worden weergegeven in Tabel 1 (CAPPON & VANDER LAENEN, 2011).

Dit raamwerk kan helpen om de resultaten van beslissingsonderzoek te categoriseren. Het raamwerk is echter slechts een kader dat dient als basis voor het analyseren van de motiveringen. Tijdens de analyse werd ruimte gelaten om nieuwe categorieën toe te voegen.

TABEL 1. ANALYTISCH KADER VOOR DE BESLISSINGSFACTOREN

Categorie		Factoren
Wettelijk factoren		Type misdrijf, ernst misdrijf, aantal misdrijven, voorgaande feiten
		Ernst verwaarlozing/misbruik Wetgeving
Kenmerken van de minderjarigen	Demografische factoren	Geslacht, leeftijd, etniciteit
	Individuele factoren	Gedrag, persoonlijkheid, psychiatrische stoornis
	Familiale factoren	Gezinsstructuur, psychiatrische/gerechtelijke antecedenten ouders
	Schoolse factoren	Schoolproblemen, spijbelen
Structurele context	Kenmerken rechter	Demografie, attitudes
	Kenmerken jeugdrechtbank	Verslaggeving, beschikbare alternatieven Geografische locatie, werklast
Sociale context		Media-aandacht, publieke opinie, kenmerken van de regio (criminaliteitsgraad, armoede, ...)

Een kwalitatieve analyse van schriftelijke motiveringen

Beslissingsonderzoek heeft tot nog toe zelden aandacht besteed aan analyses van motiveringen (FRANSSSENS *et al.*, 2010; GOISET, 2000). Voorgaand beslissingsonderzoek maakte vooral gebruik van een kwantitatieve analyse van dossiers (CAPPON & VANDER LAENEN, 2011; CAUFFMAN *et al.*, 2007; GEBO, 2007; KEMPF-LEONARD & SONTHEIMER, 1995; LEIBER & FOX, 2005; LEIBER *et al.*, 2007; MACDONALD & CHESNEY-LIND, 2001). Zelden werd een kwalitatieve methodologie toegepast in beslissingsonderzoek. Wanneer beslissingsprocessen via een kwalitatieve methodologie bestudeerd werden, dan gebeurde dit veelal op basis van interviews met jeugdrechters (BALL, 1981; BALLOU *et al.*, 2001; BANACH, 1998; D'ANGELO, 2007; FRANSSENS *et al.*, 2010; NUYTIENS *et al.*, 2005; RODRIGUEZ, SMITH & ZATZ, 2009; SANBORN, 1996; SHEEHAN, 2001).

De onderzoeken die motiveringen bestudeerden, gebruikten daarvoor een kwalitatieve methode. GOISET (2000) analyseerde de mondelinge motiveringen terwijl FRANSSENS *et al.* (2010) de schriftelijke motiveringen analyseerde.

Uit het onderzoek van GOISET (2000) bleek dat in de mondelinge motiveringen aandacht werd besteed aan de karakteristieken van de minderjarigen (evolutie, gedrag, karakter, persoonlijkheid van de minderjarige), de wettelijke factoren (feiten) alsook aan de structurele context (de adviezen en hun inhoud). Uit het onderzoek van FRANSSENS *et al.* (2010) bleek dat in de schriftelijke motiveringen verwezen werd naar de karakteristieken van de minderjarige (familiale context, de persoonlijkheid van de minderjarige), wettelijke factoren (de feiten, het gerechtelijk verleden van de minderjarige) en de structurele context (het advies van de sociale dienst, het hulpverleningsaanbod). Bijkomend vonden FRANSSENS *et al.* (2010) ook terug dat bij schriftelijke motiveringen frequent standaardmotiveringen werden gebruikt.

Dit onderzoek zal in navolging van het bestaand motiveringsonderzoek de motiveringen kwalitatief analyseren. Hierbij worden, in navolging van FRANSSENS *et al.* (2010), de schriftelijke motiveringen geanalyseerd en wordt expliciet aandacht besteed aan het gebruik van standaardmotiveringen.

Het concrete onderzoeksopzet wordt in de volgende paragrafen verder uitgewerkt.

ONDERZOEKSOPZET

De data werden verzameld op twee jeugdrechtbanken in Vlaanderen. In navolging van het Belgisch beslissingsonderzoek van FRANSSENS *et al.* (2010) werden deze twee jeugdrechtbanken geselecteerd op basis van (1) graad van stedelijkheid (hoog versus laag) en (2) geografische spreiding (verschillende provincies). Ten derde werd de beschikbaarheid van psychiatrische voorzieningen (> 40 versus < 10) als selectie criterium toegevoegd. HERZ (2001) opperde immers dat het gebrek aan psychiatrische maatregelen verklaard kan worden door de beperkte beschikbaarheid.

Het eerste selectie criterium werd gehanteerd omdat bestaand beslissingsonderzoek verschillen tussen stedelijke en landelijke jeugdrechtbanken aangetoond heeft (FELD, 1991; MAUPIN & BOND-MAUPIN, 1999; O'DONNELL & LURIGIO, 2008; SANBORN, 1996). De onderzoeksresultaten van beide jeugdrechtbanken worden echter in deze bijdrage samen genomen. De focus van dit artikel ligt immers op het verschil tussen psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen en niet op het verschil tussen beide types jeugdrechtbanken.

In de geselecteerde jeugdrechtbanken werden zowel POS- als MOF-dossiers geselecteerd die op zitting werden behandeld. De onderzoeksperiode bedroeg zes maanden¹ om een diverse verzameling van beslissingen (eerste beslissing, vervolgbeslissingen, laatste beslissingen, ...) te verkrijgen. Deze diversiteit aan beslissingen laat toe een inzicht te verwerven in de dagelijkse beslissingspraktijk van de jeugdrechters (FRANSENS *et al.*, 2010).

Door de focus op minderjarigen met psychiatrische stoornissen werd een extra selectie criterium toegevoegd, met name een expliciete vermelding van een psychiatrische diagnose in het dossier. Het nadeel van dit selectie criterium is dat minderjarigen met een psychiatrische stoornis waarvan de diagnose niet in het dossier staat, gemist worden (vals negatieven). Belgisch onderzoek heeft immers aangetoond dat de inhoud van de protectionele dossiers varieert (MERLEVEDE, VANDER LAENEN & CAPPON, accepted for publication). Dit selectie criterium beperkt echter de subjectieve beoordeling van het dossier door de onderzoeker. Zo kan ook duidelijker nagegaan worden of de diagnose uit het dossier ook als beslissingsfactor wordt vermeld in de motivering.

Bijkomend wordt vereist dat de psychiatrische diagnose vermeld wordt in de Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV-TR) (American Psychiatric Association, 2002) onder AS I of AS II (persoonlijkheidsstoornissen en verstandelijke beperking). Door deze vereiste worden alleen diagnoses opgenomen waarover internationaal een zekere consensus bestaat, hoewel dit instrument niet vrij is van kritiek (FRANCES & WIDIGER, 2012; JONGEDIJK, 2001). Een belangrijk punt van kritiek op de DSM-IV-TR is de mogelijke overdiagnosticering (FRANCES & WIDIGER, 2012; JONGEDIJK, 2001). Fundamenteel wordt kritiek geleverd op 'psychiatrisering' van de jeugddelinquent (MOURIAU, 2005). Deze 'psychiatrisering' kan immers de hoge prevalentie van psychiatrische stoornissen in de jeugdrechtbankpopulatie mee bepalen. Ondanks de kritiek wordt de DSM-IV-TR frequent gehanteerd in internationaal onderzoek om de prevalentie van psychiatrische diagnoses in de jeugdrechtbankpopulatie te bepalen (COLINS *et al.*, 2010; FAZEL *et al.*, 2008; VERMEIREN, 2003) en om de invloed van de psychiatrische diagnose op het beslissingsproces na te gaan (CAPPON & VANDER LAENEN, 2013; CAUFFMAN *et al.*, 2007; GEBO, 2007; KEMPF-LEONARD & SONTHEIMER, 1995; WORDES, BYNUM & CORLEY, 1994). De focus van het onderzoek ligt daarenboven op het beslissingsproces van de jeugdrechters en niet op de prevalentie van psychiatrische stoornissen in de jeugdrechtbankpopulatie. Er wordt verondersteld dat de loutere vermelding van de psychiatrische diagnose, al dan niet correct, van belang kan zijn in de motivering van de jeugdrechters. Daarom wordt dit instrument ook gebruikt in dit onderzoek.

Uit de dossiers die voldeden aan dit selectie criterium werden alle beslissingen geselecteerd vanaf de opstart van het dossier tot en met de laatste jaarlijkse zitting. Deze beslissingen werden, in navolging van bestaand beslissingsonderzoek (GRJALVA *et al.*, 2008; HERZ, 2001; SHEPPARD & BENJAMIN-COLEMAN, 2001) ondergebracht in vijf groepen gebaseerd op de opgelegde maatregelen. Deze vijf groepen zijn: (1) ambulante, (2) residentiële, (3) pleegzorg, (4) andere en (5) psychiatrische maatregelen. De maatregelen opgesomd in de Wet op de Jeugdbescherming (8 april 1965, aangepast op 15 mei en 13 juni 2006) en in het Decreet Bijzondere Jeugdbijstand (7 maart 2008) werden onderverdeeld in deze vijf groepen (Tabel 2). De eerste vier groepen vormen samen de niet-psychiatrische maatregelen.

¹ Hiervoor werd de toestemming verkregen van de betrokken Procureur des Konings (art. 96, KB 27 april 2007 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken) en de jeugdrechters.

TABEL 2. SOORTEN MAATREGELEN

Ambulant	Residentieel	Pleegzorg	Andere	Psychiatrisch
Onder toezicht sociale dienst (+ voorwaarden)	Open inrichting	Betrouwbaar persoon of gezin	Berisping	Ambulante begeleiding bij psychologische of psychiatrische dienst*
Gezinsbegeleiding	Gemeenschapsinstelling		Prestatie van opvoedkundige aard en algemeen nut	Toevertrouwen aan een psychiatrische inrichting*
Semi-residentiële voorziening	Federaal gesloten centrum		Educatieve begeleiding	Residentiële plaatsing in dienst betreft alcohol- of drugsverslaving*
Pedagogische richtlijn voor ouders	OOOC ^a		Herstelgericht aanbod	
	Op kamers laten wonen		Begeleid Zelfstandig Wonen	
	Plaatsen in ziekenhuisdienst			

^a Onthaal-, Observatie- en Oriëntatiecentrum.

* nog niet in werking getreden (voorzien op 01-01-2014) hoewel jongeren reeds de maatregelen opgelegd krijgen onder noemer van 'toevertrouwen aan geschikte open inrichting' of als voorwaarde bij onder toezichtstelling van de sociale dienst (Rom, 2007).

ANALYSE EN RAPPORTERING

De schriftelijke motiveringen van de beslissingen werden gecodeerd en geanalyseerd aan de hand van het kwalitatieve softwareprogramma Nvivo 9.

Bij het coderen van de motiveringen werd een codeboom opgebouwd op basis van het in de inleiding beschreven analytische kader (CAPPON & VANDER LAENEN, 2011). Daarnaast werd ruimte gelaten voor het toevoegen van extra categorieën conform de uitgangspunten van kwalitatief onderzoek (SILVERMAN, 2003). Het coderen resulteerde in onderstaande grote categorieën (Tabel 3). De aan het analytisch kader toegevoegde categorieën staan cursief aangeduid in Tabel 3.

TABEL 3. ANALYTISCH KADER VOOR DE BESLISSINGSFACTOREN (EIGEN ONDERZOEK)

Wettelijke factoren
MOF
POS
Voorwaarden
Belang minderjarige
Aanleiding tot nemen maatregel
Karakteristieken minderjarige
Demografische factoren
Directe omgevingsfactoren
Familiale factoren
Individuele factoren
Schoolse factoren

Structurele context
Karakteristieken jeugdrechtsbank: beschikbare informatie en beschikbare alternatieven Karakteristieken jeugdrechter: <i>visie op maatregel en hulpverlening</i>
Sociale context
Tussenkoms politie Tussenkoms regering

De analyse bestond verder uit drie stappen, zowel voor de psychiatrische als de niet-psychiatrische maatregelen. Ten eerste werd het gebruik van standaardformuleringen in de motiveringen geanalyseerd. In deze stap werd aandacht besteed aan volledige standaardmotiveringen alsook aan het gebruik van standaardzinnen om naar bepaalde beslissingsfactoren te verwijzen. Er is sprake van een volledige standaardmotivering wanneer in de motivering geen enkele verwijzing is naar de specifieke situatie van de minderjarige. Deze standaardmotivering is een opeenvolging van standaardzinnen. Ten tweede werd de frequentie van niet-gestandaardiseerde beslissingsfactoren geanalyseerd. Hierdoor kan een overzicht gegeven worden van het belang van de verschillende factoren (Tabel 4). Hoe frequenter de beslissingsfactor benoemd werd, hoe groter het belang van deze factor was in de motiveringen (FRANSENS *et al.*, 2010). Tot slot werd de concrete verwoording van de beslissingsfactoren geanalyseerd. Er werd hierbij nagegaan naar welke specifieke factoren verwezen werd in de motiveringen. Niet elke factor wordt immers aan de hand van een standaardzin benoemd in de motivering. Via deze drie stappen werd inzicht verworven in het motiveringsproces van de jeugdrechters.

TABEL 4. BELANG VAN DE BESLISSINGSFACTOREN

Belang factor	Percentage beslissingen
Heel groot	> 80%
Groot	61-80%
Matig	41-60%
Beperkt	20-40%
Weinig tot geen	< 20%

Ter bevordering van de kwaliteit van dit onderzoek codeerde een tweede onderzoeker een aantal motiveringen (8%). De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid bedroeg 81.9% (76.4-88%). In vergelijking met andere kwalitatieve studies is deze interbeoordelaarsbetrouwbaarheid goed (> 80%) (BILLEVELD, 2009).

RESULTATEN

Opgelegde maatregelen

De onderzoeksperiode op beide jeugdrechtsbanken (JRB) resulteerde in 327 mogelijk relevante dossiers (189 JRB A; 138 JRB B). Aan het bijkomende selectiecriterium – aanwezigheid van een psychiatrische stoornis – voldeden 104 dossiers (JRB A: 31.7%, 60 van 189; JRB B: 31.9%, 44 van 138).

Deze 104 dossiers leverden 792 beslissingen op. De maatregelen die opgelegd werden in deze beslissingen worden weergegeven in Tabel 5. De overgrote meerderheid van de maatregelen zijn niet-psychiatrisch (97.5%). Bij de niet-psychiatrische maatregelen

waren drie vijfde van de maatregelen residentieel (61.1%) en ongeveer één vierde ambulante (23.1%).

TABEL 5. OPGELEGDE MAATREGELEN

Categorie maatregel	Aantal (%)
Ambulant	186 (23.1%)
Residentieel	493 (61.1%)
Pleegzorg	80 (9.9%)
Andere	13 (1.6%)
Psychiatrisch	20 (2.5%)
Overige*	14 (1.7%)
Totaal	806 ²

* Dit verwijst naar doorverwijzing naar een andere jeugdrechtsbank of het afsluiten van het dossier (geen maatregel opleggen).

Het percentage psychiatrische maatregelen blijft erg beperkt (2.5%). Dit komt overeen met voorgaand onderzoek (1-3%) (Breda, 2003; Gilbert *et al.*, 2012; Herz, 2001; Vanneste, 2001). In de onderzoeken van Herz (2001) en Breda (2003) werd de beperkte beschikbaarheid van psychiatrische voorzieningen geopperd als verklaring voor het beperkt aantal psychiatrische maatregelen. Een andere mogelijke verklaring hiervoor kan de gehanteerde intakeprocedure zijn (Van Audenaeye, 2006). Het is immers mogelijk dat de intakeprocedure te veel eisen stelt aan de minderjarige en aan zijn/haar directe omgeving waardoor een opname niet gerealiseerd kan worden. Een derde mogelijke verklaring voor het beperkt aantal psychiatrische maatregelen is het anticiperen van de jeugdrechtsbank op een weigering tot opname in een psychiatrische voorziening (Cappon & Van der Laenen, 2010).

Bij de verdere bespreking van dit onderzoek wordt aandacht besteed aan de gehanteerde standaardformulering in de motiveringen en aan de frequentie en de concrete verwoording van de overige niet gestandaardiseerde motiveringen. Hierbij wordt telkens onderscheid gemaakt tussen de psychiatrische en de niet-psychiatrische maatregelen (ambulante, residentieel, pleegzorg en andere).

De groep overige wordt verder buiten beschouwing gelaten omdat deze groep niet past binnen de opdeling tussen niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen.³ Hieronder worden dan ook 782 in plaats van 792 motiveringen geanalyseerd. Er wordt in de verdere analyse ook onderscheid gemaakt tussen de vier categorieën van het analytisch kader uit de inleiding.

Standaardformuleringen in de motivering

Standaardmotiveringen

Uit de kwalitatieve analyse bleek dat 549 van de 782 (70.2%) motiveringen standaardmotiveringen zijn. Dit percentage is beduidend hoger dan de 21.4% tot 51.0% uit het onderzoek van Franssens *et al.* (2010).

² Bij sommige beslissingen werd meer dan één maatregel opgelegd.
³ De doorverwijzing naar een andere jeugdrechtsbank (n=4) hangt samen met het opleggen van een maatregel in afwachting van de overdracht. De motiveringen van deze maatregelen in afwachting worden besproken. Het afsluiten van het dossier (geen maatregel meer opleggen; n=10) is een aparte maatregel die niet geplaatst kan worden in de onderverdeling niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen.

Er bleek een verschil te zijn in het gebruik van standaardmotiveringen bij het opleggen van een niet-psychiatrische dan wel psychiatrische maatregel.

Bij het motiveren van *niet-psychiatrische* maatregelen werd veelal (546/762; 71.7%) een standaardmotivering gehanteerd. Naargelang het type opgelegde beslissing (beschikking⁴ of vonnis⁵) werd een andere standaardmotivering teruggevonden. Een overzicht van de gehanteerde standaardmotiveringen bij niet-psychiatrische maatregelen wordt weergegeven in Tabel 6.

Bij het motiveren van *psychiatrische* maatregelen werd daarentegen slechts zelden een standaardmotivering gebruikt (3/20; 15.0%). De gehanteerde standaardmotivering was dezelfde als de tweede standaardmotivering van een verlengend vonnis uit Tabel 6.

TABEL 6. STANDAARDMOTIVERINGEN BIJ NIET-PSYCHIATRISCHE MAATREGELEN

Soort beslissing	Standaardmotivering
Eerste beschikking POS	'Gezien het verslag van de bemiddelingscommissie. Gelet op de bekomen inlichtingen en ondermeer de stukken uit het dossier van de PdK en het verslag van de consultant van de sociale dienst. Overwegend dat het nodig blijkt ten aanzien van deze minderjarige gedurende de rechtspleging een voorlopige pedagogische maatregel te nemen. Zeggen dat er in de huidige omstandigheden voldoende redenen zijn om ten opzichte van deze minderjarige een voorlopige pedagogische maatregel te nemen. Zeggen dat ingevolge deze beslissing de minderjarige voornoemd [opgelegde maatregel].'
Wijzigende beschikking	'Gelet op de bekomen inlichtingen en onder meer het verslag van de consultant van de sociale dienst. Overwegende dat er aanleiding is de vorige maatregel te wijzigen. Wijzigen de bij vonnis bevolen afdwingbare pedagogische maatregelen. Zeggen dat de minderjarige voornoemd [opgelegde maatregel].'
Verlengende beschikking	'Gezien de stukken in het geding, inzonderheid onze beschikking waarbij de minderjarige [vorig opgelegde maatregel]. Gezien de lopende maatregel nog niet kan afgesloten worden, de POS blijft aanhouden en er nog geen passende maatregel m.b.t. de minderjarige kan worden gevonden, dient huidige maatregel te worden verlengd. Zegt dat de voorlopige maatregel genomen bij beschikking ten aanzien van voornoemde minderjarige wordt verlengd.'
Eerste vonnis	'Uit het navorsingsverslag blijkt voldoende dat er een POS bestaat. In belang van de minderjarige dient een afdwingbare pedagogische maatregel genomen te worden. Zegt dat er aanleiding bestaat om de genomen afdwingbare pedagogische maatregel te verlengen. Zegt dat de minderjarige voornoemd vanaf heden voor de periode van 1 jaar [opgelegde maatregel].' OF 'Overwegende dat, uit de gegevens van het dossier en van het onderzoek ter terechtzitting ten genoeye van rechte is gebleken dat de feiten zich hebben voorgedaan zoals zij zijn omschreven in de dagvaarding. Overwegende dat in belang van de minderjarige een afdwingbare pedagogische maatregel dient genomen te worden. Gelet op de beschikking. Zegt dat de minderjarige vanaf heden voor de periode van 1 jaar [opgelegde maatregel].'

⁴ Een beschikking wordt genomen in het kabinet van de jeugdrechter wanneer er iets verandert, positief of negatief, in de situatie, tenzij het gaat om een eerste beschikking binnen de zes maanden na aanmelding op de jeugdrechtbank door het jeugdparquet.

⁵ Een vonnis wordt jaarlijks genomen op zitting en houdt louter een formaliteit in omdat er in principe geen grote verandering in de keuze van maatregel komt.

Soort beslissing	Standaardmotivering
Vonnis (verlenging)	'De minderjarige maakt het voorwerp uit van een afdwingbare pedagogische maatregel. Deze maatregel kan verlengd worden indien de doelstellingen van het hulpverleningsprogramma niet binnen de voorgestelde termijn werden gerealiseerd. De POS doet zich op heden nog steeds voor. Zegt dat er aanleiding bestaat om de genomen afdwingbare pedagogische maatregel te verlengen. Zegt dat de minderjarige voor de periode van 1 jaar [opgelegde maatregel].' OF 'Uit de gegevens van het dossier en van het onderzoek ter terechtzitting is ten genoegen van rechte gebleken dat de eerste gedaagde in een persisterende problematische opvoedingssituatie verkeert. Rekening houdend met de elementen betrekking hebbende op de persoonlijkheid en het milieu van de eerste gedaagde zoals aangegeven in het verslag van de sociale dienst dient de afdwingbare pedagogische maatregel bij wijze van uitspraak over de grond dan de zaak in het belang van de minderjarige worden verlengd. Beveelt dat de minderjarige voor ten hoogste 1 jaar [opgelegde maatregel].'

Het gebruik van standaardmotiveringen komt daarenboven vooral frequent voor bij *verlengingen* van reeds opgelegde maatregelen (Tabel 6). De maatregelen worden op de jaarlijkse zitting vaak automatisch verlengd. Deze routine van de jaarlijkse zittingen kan het frequente gebruik van standaardmotiveringen verklaren.

Bij eerste beslissingen (eerste beschikking; Tabel 6) werden ook standaardmotiveringen gebruikt bij het opleggen van een *niet-psychiatrische* maatregel. Dit lijkt het gevolg te zijn van een standaardpraktijk in één van de twee jeugdrechtbanken. Bij elke eerste beschikking van een *niet-psychiatrische* maatregel betreffende een POS werd deze standaardformulering gehanteerd.

Standaardzinnen

Ook in de motiveringen waarin aandacht werd besteed aan de specifieke situatie van de minderjarige (n=233) werd gebruik gemaakt van een aantal standaardzinnen om naar bepaalde beslissingsfactoren te verwijzen.

Zowel bij het motiveren van *psychiatrische* maatregelen (n=17) als van *niet-psychiatrische* maatregelen (n=216) werd gebruik gemaakt van dezelfde standaardzinnen. De gehanteerde standaardzinnen en de beslissingsfactor waarnaar ze verwijzen, worden weergegeven in Tabel 7.

TABEL 7. STANDAARDZINNEN

Categorie beslissings-factor	Beslissingsfactor	Standaardzin
Beschikbare informatie (structurele context)	Bekomen inlichtingen	'Gezien/gelet op de bekomen inlichtingen ...'
	Verslag sociale dienst	'Gezien/gelet op het verslag van de sociale dienst'
Karakteristieken minderjarige	Persoonlijkheid en milieu	'Rekening houdend met de elementen betrekking hebbende op de persoonlijkheid en het milieu van de eerste gedaagde ...'

Categorie beslissings-factor	Beslissingsfactor	Standaardzin
Wettelijke factoren	Belang van de minderjarige	'Het actueel pedagogisch belang van de minderjarige vereist dan ook dat de hierna bepaalde maatregel zou genomen worden.'
	Aanleiding tot nemen maatregel	'Zegt dat er in de huidige omstandigheden voldoende redenen zijn om ten aanzien van deze minderjarige een voorlopige pedagogische maatregel te nemen/vervangen of verlengen.' OF 'Zegt dat er aanleiding bestaat om de genomen afdwingbare pedagogische maatregel te nemen/vervangen of verlengen.'
	Feiten	'Gelet op de feiten'
	POS	'Gezien de POS.' OF 'De POS doet zich op heden nog steeds voor.'

Net als bij de standaardformuleringen werd bij de standaardzinnen een verschil in frequentie vastgesteld bij psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen (Tabel 8).

Er bestond in het bijzonder een groot frequentieverschil tussen beide soorten maatregelen voor bekomen inlichtingen. Er werd in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen (111/216; 51.4%) bijna dubbel zo vaak verwezen naar bekomen inlichtingen als bij de motivering van de *psychiatrische* maatregelen (5/17; 29.4%). Dit groot frequentieverschil gold ook voor de standaardzin verwijzend naar de aanwezige POS. In de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen (78/216; 36.1%) werd deze standaardzin meer dan drie keer meer vermeld dan in de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen (2/17; 11.8%).

TABEL 8. FREQUENTIE VAN STANDAARDZINNEN VOOR (NIET-)PSYCHIATRISCHE MAATREGELEN

Beslissingsfactor	Niet-psychiatrische maatregel (N = 216)	Psychiatrische maatregel (N = 17)
	N (%)	N (%)
Bekomen inlichtingen	111 (51.4)	5 (29.4)
Verslag sociale dienst	192 (88.9)	16 (94.1)
Persoonlijkheid en milieu	62 (28.7)	6 (35.3)
Belang van de minderjarige	112 (51.9)	9 (52.9)
Aanleiding tot nemen maatregel	114 (52.8)	7 (41.2)
Feiten	48 (22.2)	6 (35.3)
POS	78 (36.1)	2 (11.8)

De meest evidente verklaring voor het frequent gebruik van standaardzinnen is dat een standaardmotivering uitgebreid wordt met verwijzingen naar situatiespecifieke elementen. De standaardzinnen uit Tabel 7 zijn immers terug te vinden in de standaardmotiveringen weergegeven in Tabel 6.

Het heel frequent gebruik van de standaardzin betreffende het verslag van de sociale dienst bij beide soorten maatregelen is opvallend. Dit houdt verband met de onderzoeksopdracht van de consulenten van de sociale dienst (art. 45 Decreet Bijzondere Jeugdbijstand). De consulenten moeten in principe een verslag opmaken wanneer een

maatregel genomen moet worden (Put, 2010). De motiveringen waarin niet verwezen werd naar het verslag van de sociale dienst konden ingedeeld worden in drie groepen. In de eerste groep motiveringen is er nog geen verslag van de consultant beschikbaar omdat ze nog niet aangesteld zijn. Dit is zo bij een eerste maatregel bij rechtstreekse dagvaardingen in het kader van een MOF en bij een hoogdringende POS (De Smet, 2010). In deze motiveringen wordt dan algemeen verwezen naar de voorhanden zijnde informatie (bekomen inlichtingen) of wordt de concrete situatie van de minderjarige uit de doeken gedaan. De tweede groep motiveringen zijn situatiespecifieke uitbreidingen van de standaardmotivering van het verlengende vonnis (zie Tabel 6). In deze standaardmotivering wordt immers niet verwezen naar het verslag van de sociale dienst. De derde en laatste groep motiveringen verwijzen in de plaats van naar het meer overkoepelende verslag van de consultant van de sociale dienst naar specifiekere verslaggeving (bv. verslag OOOO).

Niet-standaardformulering in de motivering

Van de 782 geanalyseerde motiveringen werd bij 233 motiveringen (29.8%; 216 niet-psychiatrisch en 17 psychiatrische maatregelen) ingegaan op de specifieke situatie van de minderjarige. Hieronder wordt ingegaan op de frequentie en de concrete verwoording van de categorieën beslissingsfactoren uit het vooropgestelde analytische kader.

Frequentie van beslissingsfactoren

In Tabel 9 wordt de frequentie en het bijbehorende belang weergegeven van de vier grote categorieën beslissingsfactoren voor de niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen.

TABEL 9. FREQUENTIE BESLISSINGSFACTOREN

Categorie	Niet-psychiatrisch (N = 216)		Psychiatrisch (N = 17)	
	N (%)	Belang	N (%)	Belang
Wettelijke factoren	140 (64.8)	Groot	9 (52.9)	Matig
Karakteristieken minderjarigen	187 (86.6)	Heel groot	15 (88.2)	Heel groot
Structurele context	210 (97.2)	Heel groot	17	Heel groot
Sociale context	5 (2.3)	Weinig tot geen	0	Geen

Uit Tabel 9 blijkt dat de karakteristieken van de minderjarige en de structurele context van heel groot belang zijn in de motiveringen van zowel *niet-psychiatrische* als *psychiatrische* maatregelen. Het hele grote belang van deze categorieën in de motiveringen van zowel niet-psychiatrische als psychiatrische maatregelen is gedeeltelijk te verklaren door het frequent gebruik van standaardzinnen voor persoonlijkheid en milieu (karakteristieken minderjarigen) en het verslag van de sociale dienst (structurele context) zoals beschreven in Tabel 8.

De sociale context en de wettelijke factoren hadden echter een verschillend belang in de motiveringen van niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen. Enkel in de motiveringen van de *niet-psychiatrische* maatregelen werd in heel beperkte mate verwezen naar de sociale context.

De wettelijke factoren waren van groot belang in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen en van matig belang in die van *psychiatrische* maatregelen. Het gebruik van standaardzinnen vormt hiervoor een verklaring (Tabel 8: feiten en

POS). Deze standaardzinnen werden immers frequenter gebruikt bij het motiveren van *niet-psychiatrische* maatregelen.

Het belang van de vier categorieën beslissingsfactoren lijkt in dit onderzoek enigszins anders dan in het onderzoek van FRANSSENS *et al.* (2010). Het belang van de karakteristieken van de minderjarigen (familiale context, persoonlijkheid en evolutie van de minderjarige) en van de structurele context (verslag sociale dienst, beschikbare alternatieven) lijkt immers groter bij deze groep van minderjarigen met een psychiatrische stoornis dan in de volledige jeugdrechtsbankpopulatie.

Concrete verwoording van beslissingsfactoren

De concrete formulering van de motivering bij de categorieën beslissingsfactoren was heel divers. Elk van de vier categorieën van het analytisch kader worden verder uitgewerkt. Door het beperkt bestaand motiveringsonderzoek (FRANSSENS *et al.*, 2000; GOISET, 2000) kunnen de bevindingen uit dit onderzoek slechts zelden vergeleken worden met de bevindingen uit dit voorgaand onderzoek. Een vergelijking met ander beslissingsonderzoek is weinig zinvol aangezien daarin een ander deel van de beslissingspuzzel bekeken wordt. Daarom wordt alleen naar voorgaand onderzoek verwezen wanneer dezelfde factor werd teruggevonden in het huidige onderzoek.

Wettelijke factoren

De wettelijke factoren werden ondergebracht in vijf subcategorieën: (1) wettelijke factoren gerelateerd aan POS of (2) MOF, (3) de opgelegde voorwaarden, (4) het belang van de minderjarige en (5) aanleiding tot het nemen van een maatregel. De laatste twee subcategorieën werden alleen als standaardzinnen in de motiveringen van beide soorten maatregelen teruggevonden.

In de subcategorie *wettelijke factoren gerelateerd aan POS* werd slechts in één motivering van een *niet-psychiatrische* maatregel, naast de standaardverwijzing naar de aanwezige POS (Tabel 7), verwezen naar de ernst van de POS: *‘Uit de voorhanden informatie blijkt ontegensprekelijk dat [naam minderjarige] zich voor het ogenblik in een ernstige POS bevindt.’*

In de subcategorie *wettelijke factoren gerelateerd aan MOF* werden alleen in motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen andere factoren dan de standaardverwijzing naar de feiten benoemd. Er werd verwezen naar de ernst van de feiten, of er al dan niet sinds de vorige beslissing nieuwe feiten gepleegd zijn, het aantal feiten, voorgaande feiten, type feiten, recidiverisico en gevolgen voor het slachtoffer. In veel motiveringen werden meerdere wettelijke factoren benoemd. Een voorbeeld hiervan was: *‘Gelet op de ernst van de feiten en de gevolgen die zij bij het slachtoffer hebben teweeggebracht, het plegen van meerdere strafbare feiten ...’*

Alleen naar de ernst van de feiten werd ook verwezen in de motiveringen onderzocht door FRANSSENS *et al.* (2010).

De subcategorie *opgelegde voorwaarden* werd alleen benoemd in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen. Een verklaring hiervoor is dat deze voorwaarden alleen gekoppeld werden aan het onder toezicht plaatsen van de sociale dienst (ambulante maatregel) of een terugkeer naar een voorziening (residentiële maatregel).

Deze voorwaarden werden opgelegd aan de minderjarige en/of aan de ouders. De voorwaarden voor zowel de ouders als de minderjarigen konden opgesplitst worden in twee soorten, met name verwachting en verbod. De verwachting is een positief geformuleerde en het verbod een negatief geformuleerde voorwaarde. De minderjarigen en

hun ouders dienden zich aan meer dan één voorwaarde houden. Een voorbeeld hiervan, was: *‘Het thuisverblijf wordt gekoppeld aan volgende voorwaarden: meewerken aan elke nazorg en ondersteuning die wordt geboden, correct schoollopen, steeds correct en stipt medicatie innemen en zich niet meer schuldig maken aan als misdrijf omschreven feiten.’*

In Tabel 10 wordt een gedetailleerder overzicht gegeven van de benoemde voorwaarden voor zowel minderjarigen als ouders.

TABEL 10. OPGESOMDE VOORWAARDEN IN MOTIVERINGEN VAN NIET-PSYCHIATRISCHE MAATREGELEN

Voorwaarden minderjarige		Voorwaarden ouders	
Verwachting	Verbod	Verwachting	Verbod
Volgen van een begeleiding	Contactverbod	Volgen van een begeleiding	Contactverbod
Meewerken aan de aangeboden hulp	Huisarrest	Meewerken aan de aangeboden hulp	Geen drugs nemen
Innemen van voorgeschreven medicatie	Straatverbod	Naleven van opgestelde regels	Geen feiten plegen
Contact houden met ouders	Geen drugs nemen	Zich houden aan de opgestelde bezoeksregeling	
Naleven van opgestelde regels	Geen MOF plegen	Woning in orde brengen	
Regelmatig schoollopen			
Werk zoeken			

Er kan besloten worden dat een verschil bestaat in de concrete verwoording van deze wettelijke factoren tussen motiveringen van niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen. Opvallend is dat in de motiveringen van psychiatrische maatregelen enkel gebruik werd gemaakt van standaardzinnen, terwijl in de motiveringen van niet-psychiatrische maatregelen bijkomende situatiespecifieke wettelijke factoren benoemd werden.

Karakteristieken van de minderjarige

Op basis van het analytisch raamwerk werd de categorie karakteristieken van de minderjarigen opgedeeld in volgende subcategorieën: demografische, directe omgevings-, familiale, individuele en schoolse factoren.

In de eerste subcategorie *demografische factoren* werd enkel verwezen naar *leeftijd* in de motiveringen van zowel de niet-psychiatrische als de psychiatrische maatregelen.

Bij het opleggen van *niet-psychiatrische* maatregelen werd naar de leeftijd van de minderjarige verwezen wanneer aan de opgelegde maatregel juridisch gezien een leeftijdsvereiste is gekoppeld. Dit was bijvoorbeeld zo bij het plaatsen in het Federaal Gesloten Centrum DE GRUBBE: *‘De jongere is ouder dan 14 jaar op het moment van het plegen van de feiten.’* Daarnaast werd in de motiveringen van niet-psychiatrische maatregelen verwezen naar de jonge leeftijd van de minderjarigen, de leeftijd waarop de eerste als misdrijf omschreven feiten gepleegd zijn en de voorbereiding tot aan hun meerderjarigheid.

Bij het motiveren van *psychiatrische* maatregelen werd verwezen naar de leeftijd waarop het eerste als misdrijf omschreven feit gepleegd is en de jonge leeftijd van het kind. In dit laatste geval luidde de motivering: *‘[naam van de minderjarige] is te jong om zelfstandig te beslissen.’*

De tweede subcategorie *directe omgevingsfactoren* omvat verwijzingen naar het milieu van de minderjarige, de betrokken voorziening en/of pleeggezin en naar peerrelaties.

Enkel in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen wordt op een niet gestandaardiseerde manier verwezen naar het milieu van de minderjarige, en wel als volgt: *'gelet op de leefomgeving van de minderjarige', 'valt telkens uit de boot door gebrek aan context' en 'nonkel is de standvastige persoon in de context van de minderjarige'.*

Zowel bij de *psychiatrische* als de *niet-psychiatrische* maatregelen werd in de motiveringen verwezen naar de *betrokken voorziening*. Hierbij werden de beperkingen van de huidige voorziening, de bereidheid van de voorziening om de minderjarige op te nemen en de nood aan externe ondersteuning van de voorziening benoemd. Alleen in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen werd de afstand tussen het ouderlijke huis en de voorziening vermeld: *'Reeds geruime tijd werd uitgekeken naar een passende vervolghulpverlening voor [naam minderjarige] dicht bij huis.'*

Enkel de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen verwezen naar het betrokken pleeggezin. Deze verwijzing was gekoppeld aan een pleegplaatsing of aan het stopzetten van een pleegplaatsing. Bij het opleggen van een pleegplaatsing werd verwezen naar het akkoord van de pleegouders, een verandering in de situatie van het pleeggezin (scheiding) alsook de verhouding tussen de pleegouders en de biologische ouders. Bij het stopzetten van de pleegplaatsing werden een verandering in de draagkracht van de pleegouders door de problemen van de minderjarige of woonstproblemen bij de pleegouders vermeld. Een voorbeeldmotivering was: *'Thans blijkt dat de pleegplaatsing dient stopgezet te worden omdat de pleegouders de situatie niet langer aankunnen en te weinig draagkracht hebben om nog langer continu voor [naam minderjarige] te zorgen.'*

Zowel bij de *psychiatrische* als de *niet-psychiatrische* maatregelen werd in de motiveringen, op een negatieve manier, naar *peerrelaties* verwezen. In de motivering van de *psychiatrische* maatregel werd het volgende gesteld: *'Het feit dat het niet evident is voor [naam minderjarige] om onder de invloed van zijn vrienden uit te komen.'*

De derde subcategorie *familiale factoren* verwijst naar de gezinssituatie, de siblings en de ouders.

Alleen de motiveringen van de *niet-psychiatrische* maatregelen verwezen op een algemene, maar vooral negatieve wijze naar de *gezinssituatie*: *'rekening houdend met het feit dat de thuissituatie nog steeds problematisch blijft ...'*

Ook naar *siblings* werd alleen verwezen in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen. Er werd benoemd dat siblings niet van elkaar gescheiden mogen worden: *'Het is aangewezen dat de tweelingbroers niet gescheiden worden.'* Daarnaast werd in deze motiveringen ook verwezen naar de problematische situatie waarin siblings verkeren: *'De huidige onveilige leefsituatie van dit kind, als gevolg van het inwonen van zijn drugverslaafde zus, ...'*

Zowel de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen als die van *psychiatrische* maatregelen verwezen naar *factoren gerelateerd aan de ouders*. Deze motiveringen waren zeer divers, in het bijzonder bij de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen (Tabel 11). Bovendien werd enkel in de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen verwezen naar de *psychiatrische problematiek* van de ouders: *'De moeder ingevolge haar psychiatrische toestand ... niet in staat is om met de nodige verantwoordelijkheid de zorg voor haar kind op te nemen.'* Anderzijds werd in de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen meer op een positievere manier gerapporteerd over de ouders dan in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen. Drie van

de zes benoemde factoren (50.0%) in motiveringen van *psychiatrische* maatregelen waren positief. Bij de *niet-psychiatrische* maatregelen waren slechts vijf van de zestien benoemde factoren (31.3%) positief.

De verwijzing naar de algemene familiale context werd ook teruggevonden in het onderzoek van FRANSSENS *et al.* (2010).

TABEL 11. FACTOREN GERELATEERD AAN DE OUDERS IN MOTIVERINGEN VAN (NIET-)PSYCHIATRISCHE MAATREGELEN

Niet-psychiatrische maatregelen	Psychiatrische maatregelen
Akkoord van de ouders met de opgelegde maatregel	Akkoord van de ouders met de opgelegde maatregel
Aan- of afwezigheid betrokkenheid van de ouders	Betrokkenheid van de ouders
Beperkingen ouders	Inzicht in de problematiek bij de ouders
Aan- of afwezigheid medewerking ouders	Geen medewerking van de ouders
Problematiek ouders (agressie, alcohol, zwakke persoonlijkheid, zelfmoordpogingen)	Problematiek ouders (agressie, psychiatrisch)
Criminele antecedenten van de ouders	
Beperkte draagkracht ouders	
Geen inzicht in de problematiek bij de ouders	
Hulpvraag bij de ouders	
Ouders krijgen begeleiding	
Mishandeling/verwaarlozing door ouders	
Bezoekregeling voor de ouders (goed, niet goed, geschorst, geen contact)	
Ouders nemen hun verantwoordelijkheid bij MOF	

De vierde subcategorie *individuele factoren* verwijst naar factoren eigen aan de minderjarige zelf.

Net als bij de familiale factoren werden de individuele factoren heel divers ingevuld zowel bij de psychiatrische als de niet-psychiatrische maatregelen. De diversiteit was groter in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen (Tabel 12).

Daarenboven werden deze individuele factoren verschillend verwoord. De behoeften van de minderjarigen in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen verwezen bijvoorbeeld naar de nood aan structuur en aan geborgenheid, terwijl in de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen verwezen werd naar de nood aan een specifieke maatregel (ambulant/residentieel). In tegenstelling tot bij de familiale factoren werd vastgesteld dat de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen meer verwezen naar positieve individuele factoren zoals positief gedrag, positieve evolutie en positieve houding. Als er iets positiefs benoemd werd in de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen dan ging dit om de medewerking van de minderjarige: '*[naam van de minderjarige] doet inspanningen om mee te werken.*'

In de schriftelijke motiveringen onderzocht door FRANSSENS *et al.* (2010) werden de persoonlijkheid en de evolutie van de minderjarige als enige individuele factoren benoemd.

TABEL 12. INDIVIDUELE FACTOREN IN MOTIVERINGEN VAN (NIET-)PSYCHIATRISCHE MAATREGELEN

Niet-psychiatrische maatregel	Psychiatrische maatregel
Akkoord minderjarige met maatregel	Akkoord minderjarige met maatregel
Behoeften minderjarigen (nood aan ...)	Behoeften minderjarigen (nood aan ...)
Gedrag minderjarige	Gedrag minderjarige
Niet naleven regels	Niet naleven regels
Houding minderjarige	Houding minderjarige
Hulpverleningsgeschiedenis	Hulpverleningsgeschiedenis
Aan- of afwezigheid medewerking	Aan- of afwezigheid medewerking
Evolutie	Evolutie
Persoonlijkheid	Persoonlijkheid
Problematiek minderjarige (agressie, emotioneel, gedragsmatig, psychiatrisch, drugs)	Problematiek minderjarige (gedragsmatig, psychiatrisch, drugs)
Veiligheid minderjarige	
Aan- of afwezigheid verantwoordelijkheid	
Aan- of afwezigheid norm- en/of schuldbesef	

De laatste subcategorie *schoolse factoren* verwijst naar de schoolloopbaan van de minderjarigen. Deze schoolse factoren werden vermeld in de motiveringen van beide soorten maatregelen. De diversiteit was groter in de motiveringen van *niet-psychiatrische* dan *psychiatrische* maatregelen. In de motiveringen van de *psychiatrische* maatregelen werd enkel op een negatieve wijze verwezen naar schoolse factoren: *‘Op school loopt het af en toe fout. Op school werd zelfs de procedure van uitsluiting gestart en dit omwille van het feit dat [naam van de minderjarige] in het bezit was van drugs.’* In de motivering van de *niet-psychiatrische* maatregelen werd zowel op een positieve als op een negatieve manier naar school verwezen.

Ook de concrete verwoording van de schoolse factoren was anders. In de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen werd naar spijbelen verwezen. In de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen echter werd extra verwezen naar een gebrek aan respect voor de leerkracht of medeleerlingen en naar schorsing.

Voor de categorie karakteristieken van de minderjarigen kan geconcludeerd worden dat de motiveringen van niet-psychiatrische maatregelen naar meer diverse factoren verwezen. Daarnaast was de concrete verwoording van de factoren ook anders in de motiveringen van beide soorten maatregelen.

Structurele context

De structurele context werd opgesplitst in karakteristieken eigen aan de jeugdrechtbank en karakteristieken eigen aan de jeugdrechter.

De eerste subcategorie *kenmerken van de jeugdrechtbank* werd vermeld in de motiveringen van beide soorten maatregelen. Deze categorie werd verder opgedeeld in beschikbare alternatieven en beschikbare informatie.

De factor *beschikbare alternatieven* verwijst naar plaatsgebrek waardoor een andere (minder) geschikte maatregel moet opgelegd worden. In de motiveringen van zowel psychiatrische als niet-psychiatrische maatregelen werd hiernaar verwezen. Enkel in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen werd expliciet verwezen naar wachtlijsten: *‘[naam van de minderjarige] werd dan ook aangemeld op een aantal wachtlijsten van voorzieningen, doch tot op heden zijn er nog geen perspectieven voor*

een mogelijke opnamedatum.’ Wanneer verwezen werd naar het plaatsgebrek in specifieke voorzieningen, werd een verschil vastgesteld tussen de motiveringen van beide soorten maatregelen. In de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen werd verwezen naar het plaatsgebrek in de gemeenschapsinstellingen alsook in psychiatrische voorzieningen. In de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen werd alleen verwezen naar het plaatsgebrek in psychiatrische voorzieningen: ‘[De hulpverlening] is van oordeel dat er zich vermoedelijk een langdurige residentiële opname in de jeugdpsychiatrie zal opdringen op termijn. Thans kan dit evenwel nog niet gerealiseerd worden en dient [naam van de minderjarige], in afwachting daarvan, te worden toevertrouwd aan [psychiatrische voorziening] in crisisopname.’

De beschikbare alternatieven werden ook benoemd in het onderzoek van FRANSSENS et al. (2010).

De factor *beschikbare informatie* verwijst naar de verschillende types informatie die beschikbaar zijn voor de jeugdrechter en die vermeld worden in de motivering. In de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen werd naar meer diverse informatiebronnen verwezen dan in de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen (Tabel 13).

TABEL 13. BESCHIKBARE INFORMATIE IN DE MOTIVERINGEN VAN (NIET-)PSYCHIATRISCHE MAATREGELEN

Niet-psychiatrische maatregel	Psychiatrische maatregel
Verslag sociale dienst	Verslag sociale dienst
Bekomen inlichtingen	Bekomen inlichtingen
Processen verbaal	Processen verbaal
Psychiatrisch verslag	Psychiatrisch verslag
Dossier	
Informatie uit kabinetsbespreking	
Onderzoek ter terechtzitting	
Verslag bemiddelingscommissie	
Verslag betrokken voorziening	

Meerdere informatiebronnen werden benoemd in één motivering bij het opleggen van beide soorten maatregelen. Een voorbeeld hiervan was: ‘Gelet op het verslag en verzoek van de sociale dienst. [...]. Het verslag van Dr. [naam van de psychiater] laat er eigenlijk geen twijfel over bestaan dat [naam minderjarige] een zeer specifieke vorm van kinderpsychiatrische hulpverlening nodig heeft gelet op de gestelde diagnose.’

Ook in het motiveringsonderzoek van FRANSSENS et al. (2010) werd naar de beschikbare informatie verwezen.

De tweede subcategorie *kenmerken van de jeugdrechter* omvat het perspectief van de jeugdrechter op de doelstelling van de maatregel en op de vooropgestelde hulpverlening.

De *perspectieven van de jeugdrechter op de doelstelling van de maatregel* verschilden in de motiveringen van niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen. Tabel 14 toont dat in de motiveringen van *niet-psychiatrische* maatregelen een grotere diversiteit aan doelstellingen geopperd werden dan in de motiveringen van *psychiatrische* maatregelen. Deze grotere diversiteit kan waarschijnlijk verklaard worden doordat een jeugdrechter bij het opleggen van een maatregel meer keuzemogelijkheden heeft in de groep niet-psychiatrische maatregelen (zie art. 37 aangepaste wet 8 april 1965).

TABEL 14. DE DOELSTELLING VAN DE MAATREGEL IN MOTIVERINGEN
VAN (NIET-)PSYCHIATRISCHE MAATREGELN

Niet-psihiatrische maatregel	Psychiatrische maatregel
Nood aan een voortzetting van de hulpverlening	Nood aan een voortzetting van de hulpverlening
Minimale interventie	Minimale interventie
Aanleren sociale vaardigheden	Aanleren sociale vaardigheden
Beveiligen minderjarige	Beveiligen minderjarige
Nood aan een strikte opvolging	Nood aan een strikte opvolging
Nood aan begeleiding minderjarige	Nood aan begeleiding minderjarige
Nagaan haalbaarheid maatregel	
Bescherming maatschappij ⁶	
Nood aan een gezinsgerichte hulpverlening	
Nood aan terechtwijzing van de minderjarige	
Werken aan de toekomst	

De perspectieven van de jeugdrechter op de hulpverlening verschilden in de motiveringen van niet-psihiatrische en psychiatrische maatregelen. In de motiveringen van de psychiatrische maatregelen werd alleen verwezen naar het feit dat de opgelegde maatregel de meest aangewezen maatregel is: *‘Zodat een gedwongen opname in een objectief veilige en aangepaste setting zich thans als enige adequate hulpverleningsvorm opdringt’* of *‘geen twijfel over bestaan dat [naam van de minderjarige] een zeer specifieke vorm van kinderpsychiatrische hulpverlening nodig heeft gelet op de gestelde diagnose.’* In de motiveringen van de niet-psihiatrische maatregelen werd echter ook gedreigd door de jeugdrechter met een meer dwingende maatregel wanneer de huidige maatregel zou mislukken: *‘Er werd de ouders ook duidelijk gemaakt dat indien deze afspraken niet worden nageleefd, de rechtbank op een dwingende manier zal tussenkomen.’*

Voor de structurele context kan besloten worden dat er een grotere diversiteit is in benoemde factoren in de motiveringen van niet-psihiatrische dan van psychiatrische maatregelen.

Sociale context

De sociale context tenslotte verwijst naar de bredere context waarin de minderjarige en zijn gezin alsook de jeugdrechtbank gesitueerd zijn (FRAZIER, BISHOP & HENRETTA, 1992). Alleen in de motiveringen van niet-psihiatrische maatregelen werd verwezen naar de sociale context.

Er werd meer bepaald verwezen naar de tussenkomst van de politie alsook naar de tussenkomst van de Vlaamse Regering. Deze tussenkomst van de Vlaamse regering betreft het aanvragen van een afwijking bij het Kabinet van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin zodat de jongere kon opgenomen worden in een voorziening die normaliter geen jongeren vanuit de jeugdrechtbank opneemt.

⁶ De doelstelling ‘bescherming van de maatschappij’ was steeds gekoppeld aan een plaatsing in een gemeenschapsinstelling of in het Federaal Gesloten Centrum De Grubbe.

DISCUSSIE

De doelstelling van dit onderzoek was inzicht te verwerven in de motiveringen van beslissingen opgelegd aan minderjarigen met een psychiatrische stoornis. Hierbij werd nagegaan of er verschil was in de motivering van psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen. Daartoe werden 782 motiveringen geanalyseerd in twee Vlaamse jeugdrechtbanken. De analyse bestond uit twee lagen: (1) standaardmotivering en (2) niet-standaardmotivering. Bij de analyse van de niet-standaardmotivering werd aandacht besteed aan de frequentie en de concrete verwoording van beslissingsfactoren benoemd in de motiveringen van beide soorten maatregelen. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen bediscussieerd.

Dit onderzoek toonde in eerste instantie aan dat de jeugdrechters voor de motivering van hun beslissingen heel frequent (70.2%) standaardmotiveringen hanteerden. De werklast kan een verklaring zijn voor dit frequent gebruik van standaardmotiveringen. Voorgaand onderzoek vond inderdaad dat de werklast het beslissingsproces van de jeugdrechter beïnvloedt (HOGARTH, 1974; NUYTIENS *et al.*, 2005). Het is goed mogelijk dat de jeugdrechters hierdoor weinig tijd kunnen besteden aan het motiveren van hun beslissingen. Bijkomend kan een standaardmotivering misschien volstaan wanneer een beslissing louter een bevestiging is van een lopende maatregel. Deze idee kan verklaren waarom vooral bij verlengingen standaardmotiveringen gehanteerd worden. Niettemin worden in dit onderzoek ook standaardmotiveringen teruggevonden bij *eerste beslissingen*. Dit is slechts het geval bij één van de twee onderzochte jeugdrechtbanken. Dit verschil kan verklaard worden door een cultuurverschil tussen beide jeugdrechtbanken. Elke rechtbank heeft immers zijn eigen tradities en praktijken (BEYENS, 2000) die mee bepalen hoe de dossiers formeel en informeel afgehandeld worden (ULMER & KRAMER, 1996). Het is mogelijk dat in de ene jeugdrechtbank meer gebruik gemaakt wordt van standaardmotiveringen dan in de andere jeugdrechtbank. Het verschil tussen beide jeugdrechtbanken was echter geen onderwerp van dit artikel, maar dit moet zeker aan bod komen in toekomstig onderzoek.

Daarnaast werd aangetoond dat standaardmotiveringen minder frequent gehanteerd werden bij het opleggen van psychiatrische maatregelen dan bij het opleggen van niet-psychiatrische maatregelen. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat psychiatrische maatregelen slechts uitzonderlijk worden opgelegd (2.5%) en nauwelijks verlengd worden. Wanneer toch een verlenging van een psychiatrische maatregel werd uitgesproken, dan werd die verlenging wel degelijk gemotiveerd met een standaardmotivering. Dus het beperkt aantal verlengingen bij psychiatrische maatregelen kan dit frequentieverschil in het gebruik van standaardmotiveringen verklaren. Het is daarnaast ook mogelijk dat jeugdrechters zich geroepen voelen om deze maatregelen specifiekere te motiveren omwille van de zeldzaamheid waarmee die opgelegd worden. Aangezien deze verklaring nog niet werd geopperd in bestaand onderzoek zou het interessant zijn dit te toetsen, bijvoorbeeld via interviews met jeugdrechters.

Ten tweede werd in dit onderzoek teruggevonden dat er minder frequent gebruik gemaakt werd van niet-standaardmotiveringen bij het motiveren van niet-psychiatrische (28.2%) dan van psychiatrische maatregelen (85.0%). Hierbij werd daarenboven een verschil gevonden in het belang van de verschillende categorieën beslissingsfactoren tussen beide soorten maatregelen. De wettelijke factoren zijn, net als in het onderzoek van HERZ (2001), belangrijker in de motiveringen van niet-psychiatrische (groot belang) dan van psychiatrische (matig belang) maatregelen. Dit verschil kan verklaard worden door het verschil in het gebruik van de standaardzin

verwijzend naar de aanwezige POS. Deze zin werd immers drie keer zo vaak vermeld in motiveringen van niet-psychiatrische maatregelen dan van psychiatrische maatregelen. Een andere mogelijke verklaring is dat wettelijke factoren minder belangrijk zijn in de motivering van psychiatrische maatregelen. Het opleggen van een psychiatrische maatregel is eerder beschermingsgericht waardoor wettelijke factoren waarschijnlijk minder doorwegen in de motivering (HERZ, 2001). De sociale context tenslotte werd enkel vermeld in motiveringen van niet-psychiatrische maatregelen. Zelfs in de motiveringen van niet-psychiatrische maatregelen blijft deze vermelding heel beperkt, ondanks het feit dat de minderjarige en zijn gezin niet los gezien kunnen worden van de bredere context waarin ze opgroeien. NOUWEN (2012) stelt dat de sociale context genegeerd wordt door een geïndividualiseerde kijk op de problemen. De factoren die gesitueerd zijn in de sociale context worden toegewezen aan en beperkt tot individuele problemen van de ouders.

Ten derde toonde dit onderzoek een verschil in de concrete verwoording van de motiveringen tussen niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen aan.

De verwoording van drie categorieën van het gehanteerde analytische kader (wettelijke factoren, karakteristieken minderjarigen, structurele context) was *meer divers* in de motiveringen van niet-psychiatrische dan van psychiatrische maatregelen. Dit kan verklaard worden door de grotere verscheidenheid aan maatregelen in de groep van niet-psychiatrische maatregelen (MEARS & FIELD, 2000; PHILLIPS & DINITZ, 1992). Sommige beslissingsfactoren kunnen immers specifiek zijn voor een bepaalde maatregel.

Bijkomend was de verwoording ook vaak *anders* bij psychiatrische dan bij niet-psychiatrische maatregelen. In de categorie familiale factoren (karakteristieken minderjarige) bijvoorbeeld werd alleen bij psychiatrische maatregelen verwezen naar de psychiatrische problematiek van de ouders. Hieruit blijkt dat de jeugdrechters bij het opleggen van een psychiatrische maatregel oog hebben voor een mogelijke intergenerationele overdracht van psychiatrische problemen (BEARDSLEE, GLADSTONE & O'CONNOR, 2011). Een mogelijke verklaring voor deze andere verwoording is dat de jeugdrechters de specifieke karakteristieken van de voorliggende zaak in rekening brengen bij hun beslissingen, zoals wettelijk wordt geëist (BUYSSE, VAN DIJK & ABRAHAM, 2008; CONNELL, 1980; FRANSSENS *et al.*, 2010). De situatiespecifieke elementen die leiden tot een psychiatrische maatregel zijn waarschijnlijk andere dan degene die leiden tot een niet-psychiatrische maatregel. Het is ook mogelijk dat de jeugdrechter andere beslissingsfactoren belangrijker vindt bij psychiatrische dan niet-psychiatrische maatregelen. Deze verklaring kan getoetst worden aan de hand van interviews met jeugdrechters.

Het is ook opvallend dat er een verschil is in de verwijzing naar positieve elementen in de situatie van de minderjarige tussen de motiveringen van niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen. De motiveringen van niet-psychiatrische maatregelen bevatten meer, zij het nog steeds een beperkt aantal, positieve verwijzingen naar de individuele en schoolsituatie van de minderjarige dan motiveringen van psychiatrische maatregelen. Voor de familiale factoren werd echter het omgekeerde gevonden. Er werd in motiveringen van psychiatrische maatregelen meer verwezen naar een positieve gezinssituatie. Dit kan waarschijnlijk verklaard worden door de eis vanuit psychiatrische voorzieningen dat de context de opname moet ondersteunen (VAN AUDENAEGE, 2006). Door te focussen op de positieve gezinssituatie lijkt de jeugdrechter het belang hiervan bij een opname van de jongere in psychiatrie te benadrukken.

Dit onderzoek focuste op een specifieke subgroep van de jeugdrechtbankpopulatie, met name minderjarigen met een psychiatrische stoornis.

De onderzoeksbevindingen verschillen van de bevindingen van het onderzoek naar beslissingsfactoren van jeugdrechters van FRANSSENS *et al.* (2010). Het verschil betreft vooral de karakteristieken van de minderjarigen en de structurele context, meer bepaald de beschikbare informatie. Het belang van deze factoren lijkt groter bij de groep van minderjarigen met een psychiatrische stoornis. Dit lijkt erop te wijzen dat jeugdrechters de specifieke omstandigheden van de zaak meer in rekening brengen bij minderjarigen met een psychiatrische stoornis.

Het was opvallend dat uit dit onderzoek ook bleek dat de aanwezige psychiatrische problematiek in de schriftelijke motiveringen van jeugdrechters nauwelijks expliciet werd benoemd, ondanks de gerichte selectie van dossiers met een psychiatrische diagnose. Dit was zelfs het geval bij psychiatrische maatregelen, waar de aanwezige psychiatrische diagnose nochtans een inclusiecriterium is (VAN AUDENAEGE, 2006). Alleen in de motivering van de beslissing eerstvolgend op de diagnosestelling werd deze psychiatrische stoornis expliciet vermeld. Zo lijken de jeugdrechters extra aandacht te besteden aan de noden van deze minderjarigen die leiden tot het opleggen van een psychiatrische maatregel (JANKU & YAN, 2009). Vroeger beslissingsonderzoek vond echter wel een duidelijke invloed van de aanwezige psychiatrische stoornis op de beslissing van de jeugdrechters terug (CAPPON & VANDER LAENEN, 2013; CAUFFMAN *et al.*, 2007; FRANSSENS *et al.*, 2010; GEBO, 2007; KEMPF-LEONARD & SONTHEIMER, 1995; WORDES *et al.*, 1994). Het hanteren van een andere onderzoeksmethode kan dit verklaren. De voorgaande onderzoeken gebruikten immers kwantitatieve onderzoeksmethoden zoals dossieranalyse of kwalitatieve interviews (CAPPON & VANDER LAENEN, 2011). Dit verschil toont dan ook het belang aan van methodetriangulatie (BIJLEVELD, 2009). Zo kan een genuanceerder beeld gevormd worden van de beslissingsprocessen van de jeugdrechters. Een andere meer fundamentele verklaring voor de beperkte vermelding van de psychiatrische problematiek zou kunnen zijn dat de jeugdrechters terughoudend zijn om deze problematiek te benoemen (CAPPON & VANDER LAENEN, 2010). Deze beperkte vermelding kan er tot slot op wijzen dat jeugdrechters verder kijken dan het label bij hun motivering. Andere karakteristieken van de minderjarige en structurele contextelementen lijken immers ook van belang in de beslissingsprocessen van de jeugdrechters. De specifieke omstandigheden van de zaak bepalen dus mee het belang dat gehecht wordt aan deze psychiatrische problematiek.

CONCLUSIE

Vanuit de discrepantie tussen de hoge prevalentie van psychiatrische maatregelen en het beperkt aantal opgelegde psychiatrische maatregelen, werd in dit onderzoek de vraag gesteld hoe een jeugdrechter beslist om al dan niet een psychiatrische maatregel te nemen. Meer specifiek werd aandacht besteed aan de motiveringen van de beslissingen opgelegd door de jeugdrechter. De doelstelling van dit onderzoek was dan ook om inzicht te verwerven in de motiveringen van beslissingen opgelegd bij minderjarigen met een psychiatrische stoornis. Er werd nagegaan of een verschil bestond in de motiveringen tussen psychiatrische en niet-psychiatrische maatregelen.

Uit deze bijdrage bleek ten eerste dat bij het opleggen van niet-psychiatrische maatregelen frequenter gebruik gemaakt werd van standaardmotiveringen dan bij het opleggen van psychiatrische maatregelen. Ten tweede werd een frequentieverval in de vermelding van de verschillende beslissingsfactoren teruggevonden in de motiveringen van niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen. Ten derde werd een verschil gevonden in de concrete verwoording van de beslissingsfactoren

tussen de motiveringen van niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen. Er was meer diversiteit aanwezig in de benoemde beslissingsfactoren bij niet-psychiatrische maatregelen. De concrete verwoording van de beslissingsfactoren was ook anders bij niet-psychiatrische dan bij psychiatrische maatregelen. Uit deze onderzoeksresultaten kon besloten worden dat er een verschil was in de motiveringen van niet-psychiatrische en psychiatrische maatregelen opgelegd aan minderjarigen met een psychiatrische stoornis.

Tot besluit toont dit onderzoek aan dat de soort maatregel die de jeugdrechter wil opleggen mee bepaalt welke beslissingsfactoren expliciet benoemd worden in de motiveringen van de beslissingen over minderjarigen met een psychiatrische problematiek.

REFERENTIES

- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION (2002). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders 4th edition Text Revision*. Washington, D.C.: American Psychiatric Association.
- BALL, C. (1981). The use and significance of school reports in juvenile court criminal proceedings: A research note. *British Journal of Social Work*, 11, 479-483.
- BALLOU, M., BARRY, J., BILLINGHAM, K., BOORSTEIN, B. W., BUTLER, C., GERSHBERG, R. *et al.* (2001). Psychological model for judicial decision making in emergency or temporary child placement. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71, 416-425.
- BANACH, M. (1998). The best interests of the child: Decision-making factors. *Families in Society*, 79, 331-340.
- BEARDSLEE, W. R., GLADSTONE, T. R. G. & O'CONNOR, E. E. (2011). Transmission and prevention of mood disorders among children of affectively ill parents: A review. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 50, 1098-1109.
- BEYENS, K. (2000). *Straffen als sociale praktijk*. Brussel: VUBPress.
- BIJLEVELD, C. C. J. H. (2009). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- BREDA, C. S. (2003). Offender ethnicity and mental health service referrals from juvenile courts. *Journal of Behavioral Health Services and Research*, 28, 89-95.
- BUYSSE, W., VAN DIJK, B. & ABRAHAM, M. (2008). *Afdoening van zeer ernstige delicten gepleegd door jeugdigen*. Amsterdam: DSP- Groep BV.
- CAPPON, L. & VANDER LAENEN, F. (2010). Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: Hoe beslissen jeugdrechters? *Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten*, 218-226.
- CAPPON, L. & VANDER LAENEN, F. (2011). The decision making process of juvenile judges concerning minors with(out) mental disorders: A review of literature. In M. COOLS, B. DE RUYVER, M. EASTON, L. PAUWELS, P. PONSAERS, T. VANDER BEKEN, F. VANDER LAENEN, G. VANDE WALLE, A. VERHAGE, G. VERMEULEN & G. VYNCKIER (Eds.), *Eu Criminal Justice, Financial and Economic Crime: New perspectives*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu & Governance of Security Research Group, 277-262.
- CAPPON, L. & VANDER LAENEN, F. (2013). Mental health in juvenile judges' decision making: Review of literature. *International Journal of Law and Psychiatry*, 36, 65-72.
- CAUFFMAN, E., PIQUERO, A. R., KIMONIS, E., STEINBERG, L., CHASSIN, L. & FAGAN, J. (2007). Legal, individual and environmental predictors of court disposition in a sample of serious adolescent offenders. *Law and Human Behaviour*, 31, 519-535.
- COLINS, O., VERMEIREN, R., VREUGDENHIL, C., VAN DEN BRINK, W., DORELEIJERS, T. & BROEKAERT, E. (2010). Psychiatric disorders in detained male adolescents: A systematic literature review. *Canadian Journal of Psychiatry*, 55, 255-263.

- CONNELL, P. (1980). Juvenile justice in the year 2005? *Journal of Clinical Child Psychology*, 9, 113-116.
- COSTELLO, E. J., MUSTILLO, S., ERKANLI, A., KEELER, G. & ANGOLD, A. (2003). Prevalence and development of psychiatric disorders in childhood and adolescence. *Archives General Psychiatry*, 60, 837-844.
- D'ANGELO, J. M. (2007). The complex nature of juvenile court judges' transfer decisions: A study of judicial attitudes. *The Social Science Journal*, 44, 147-159.
- DE CASTRO-RODRIGUES, A. & SACAU, A. (2012). Letting the field show us the way – a mixed methodology to understand judicial decision making. *International Journal of Applied Psychology*, 2, 92-97.
- DE SMET, B. (2010). *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*. Antwerpen: Intersentia.
- DECOCK, G. (2012). Beschermen, straffen, herstellen: twintig jaar nadenken over het sanctioneren van jongeren. In G. DECOCK & J. PUT (Eds.), *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen: toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*. Gent: Larcier, 1-12.
- FAZEL, S., DOLL, H. & LANGSTROM, N. (2008). Mental disorders among adolescents in juvenile detention and correctional facilities: A systematic review and metaregression analysis of 25 surveys. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 47, 1010-1019.
- FELD, B. C. (1991). Justice by geography: Urban, suburban and rural variations in juvenile justice administration. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 82, 156-210.
- FRANCES, A. J. & WIDIGER, T. (2012). Psychiatric diagnosis: lessons from the DSM-IV past and cautions for the DSM-V future. *Annual Review of Clinical Psychology*, 8, 109-130.
- FRANSENS, M., PUT, J. & DEKLERCK, J. (2010). *Het beleid van de jeugdmagistraat*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- FRAZIER, C. E., BISHOP, D. M. & HENRETTA, J. C. (1992). The social context of racial differentials in juvenile justice dispositions. *The Sociological Quarterly*, 33, 447-458.
- GARLAND, A. F., HOUGH, R. L., MCCABE, K. M., YEH, M., WOOD, P. A. & AARONS, G. A. (2001). Prevalence of psychiatric disorder in youth across five sectors of care. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 409-418.
- GEBO, E. (2007). A family affair: The juvenile court and family violence cases. *Journal of Family Violence*, 22, 501-509.
- GILBERT, E., MAHIEU, V., GOEDSEELS, E. & RAVIER, I. (2012). *Onderzoek naar de beslissingen van jeugdrechters/jeugdrechtbanken in MOF-zaken*. Brussel: NICC.
- GOISET, D. (2000). Dessaisissement: Une mesure exceptionnelle? *Journal des Droits des Jeunes*, 199, 14-23.
- GRIJALVA, F. E., FORD, J. D., DOCHERTY, A. R., FRICKER-ELHIA, A. E. & ELHIA, J. D. (2008). Sociodemographic associations with mental health and residential care utilization among juvenile delinquents. *Psychological Services*, 5, 153-160.
- HERZ, D. C. (2001). Understanding the use of mental health placements by the juvenile justice system. *Journal of Emotional and Behavioural Disorders*, 9, 172-181.
- HEYLEN, B., RAVIER, I. & VANNESTE, C. (2010). Een evaluatie van het gebruik van het gesloten centrum voor jongeren te Everberg door jeugdmagistraten. *Fatik*, 125, 5-12.
- HOGARTH, J. (1974). *Sentencing as a human process*. Toronto: University of Toronto.
- HOLSTERS, D. (2001). Motivering van de straf: Waarborg voor de beklaagde? In Y. POULLET & H. VUYE (eds). *Liber Amicorum: Jean du Jardin*. Deurne: Kluwer, 31-48.
- JANKU, A. D. & YAN, J. (2009). Exploring patterns of court-ordered mental health services for juvenile offenders: Is there evidence of systemic bias? *Criminal Justice and Behaviour*, 36, 402-419.

- JONGEDIJK, R. A. (2001). Psychiatrische diagnostiek en het DSM-systeem: Een kritisch overzicht. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 43, 309-319.
- KEMPF-LEONARD, K. & SONTHEIMER, H. (1995). The role of race in juvenile justice processing in Pennsylvania. In K. KEMPF-LEONARD, C. POPE & W. H. FEYERHERM (Eds.), *Minorities in Juvenile Justice*. Thousand Oaks: Sage, 98-127.
- LEIBER, M. J. & FOX, K. C. (2005). Race and the impact of detention on juvenile justice decision making. *Crime and Delinquency*, 51, 470-497.
- LEIBER, M. J., JOHNSON, J., FOX, K. & LACKS, R. (2007). Differentiating among racial/ethnic groups and its implications for understanding juvenile justice decision making. *Journal of Criminal Justice*, 35, 471-484.
- MACDONALD, J. M. & CHESNEY-LIND, M. (2001). Gender bias and juvenile justice revisited: A multiyear analysis. *Crime and Delinquency*, 47, 173-195.
- MAUPIN, J. R. & BOND-MAUPIN, L. J. (1999). Detention decision making in a predominantly Hispanic region: Rural and non-rural differences. *Juvenile and Family Court Journal*, 50, 11-23.
- MEARS, D. P. & FIELD, S. H. (2000). Theorizing sanctioning in a criminalized juvenile court. *Criminology*, 39, 983-1019.
- MERLEVEDE, S., VANDER LAENEN, F. & CAPPON, L. (accepted for publication). The blurred vision of Lady Justice for minors with mental disorders: An investigation of court records from the juvenile court in Belgium. *International Journal of Law and Psychiatry*.
- MOURIAU, J. (2005). La délinquance comme symptôme, la folie comme délit. Quelle place pour les jeunes à la limite de la psychiatrie? In J. CHRISTIAENS, D. DE FRAENE & I. DELENS-RAVIER (Eds.), *Protection de la jeunesse: Formes et réformes*. Bruxelles: Bruylant, 137-151.
- NOUWEN, E. (2012). *De instroom in de bijzondere jeugdzorg: Een mixed-methods analyse van besluitvormingspraktijken in de comités voor bijzondere jeugdzorg*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- NUYTIENS, A., CHRISTIAENS, J. & ELIAERTS, C. (2005). *Ernstige jeugddelinquenten gestraft: Praktijk van uithandengeving*. Gent: Academia Press.
- O'DONNELL, P. C. & LURIGIO, A. J. (2008). Psychosocial predictors of clinicians' recommendations and judges' placement orders in juvenile court. *Criminal Justice and Behaviour*, 35, 1429-1448.
- PHILLIPS, C. D. & DINITZ, S. (1992). Labelling and juvenile court dispositions: Official responses to a cohort of violent juveniles. *The Sociological Quarterly*, 23, 267-279.
- PUT, J. (2010). *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*. Brugge: Die Keure.
- RODRIGUEZ, N., SMITH, H. & ZATZ, M. S. (2009). Youth is enmeshed in a highly dysfunctional family system: Exploring the relationship among dysfunctional families, parental incarceration and juvenile court decision making. *Criminology*, 47, 177-207.
- ROM, M. (2007). Geesteszieke minderjarigen. In J. PUT & M. ROM (Eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*. Gent: Larcier, 183-213.
- SANBORN, J. B. (1996). Factors perceived to affect delinquent dispositions in juvenile court: Putting the sentencing decision into context. *Crime and Delinquency*, 17, 142-151.
- SHEEHAN, R. (2001). *Magistrates' decision making in child protection cases*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
- SHEPPARD, V. B. & BENJAMIN-COLEMAN, R. (2001). Determinants of service placements for youth with serious emotional and behavioral disturbances. *Community Mental Health Journal*, 37, 53-65.
- SILVERMAN, D. (2003). Analyzing talk and text. In N. K. DENZIN & Y. S. LINCOLN (Eds.), *Collecting and interpreting qualitative materials: Second edition*. London: Sage Publications Ltd, 340-362.

- SPOHN, C. (2000). Thirty years of sentencing reform: The quest for a racially neutral sentencing process. *Policies, processes and decisions of the criminal justice system* (Vol. 3). Washington, D.C.: US Department of Justice.
- ULMER, J. T. & KRAMER, J. (1996). Court communities under sentencing guidelines: Dilemmas of formal rationality and sentencing disparity. *Criminology*, 3, 306-332.
- VAN AUDENAEGE, J. (2006). De opname van jeugddelinquenten met psychiatrische problemen in afdeling Karibu. In C. ELIAERTS (Ed.), *Ernstige jeugddelinquentie: mythe of realiteit? Prevalentie, risicofactoren, justitiële afhandelingen en interventies*. Brussel: VUB Press, 251-258.
- VANNESTE, C. (2001). *De beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeugdrechters ten aanzien van delinquente minderjarigen*. Brussel: NICC.
- VERMEIREN, R. (2003). Psychopathology and delinquency in adolescents: A descriptive and developmental perspective. *Clinical Psychology Review*, 23, 277-318.
- WORDES, M., BYNUM, T. S. & CORLEY, C. J. (1994). Locking up youth: The impact of race on detention decisions. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 31, 149-165.